

MADANIY MEROSNI ASRASH VA RIVOJLANTIRISH SIYOSATI**Jamoliddinova Shohsanam**

NamDPI talabasi

mukhammadjanovnass@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.20132759>

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda madaniy merosni asrash va rivojlantirish siyosatining mazmun-mohiyati, uning tarixiy ildizlari hamda bugungi kundagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, xalqaro va mahalliy olimlarning qarashlari asosida madaniy merosning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni tahlil qilinadi. Davlat siyosati darajasida amalga oshirilayotgan islohotlar, moddiy va nomoddiy merosni himoya qilish choralari ham keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar

madaniy meros, tarixiy obidalar, nomoddiy meros, milliy qadriyatlar, restavratsiya, globalizatsiya, merosni muhofaza qilish, madaniy siyosat

Madaniy meros — bu har bir xalqning tarixiy xotirasi, milliy o‘zligi va ma’naviy boyligining ajralmas qismidir. O‘zbekiston hududi qadimdan sivilizatsiyalar chorrahasi bo‘lib kelganligi sababli, bu yerda juda boy madaniy va tarixiy meros shakllangan. Bugungi kunda ushbu merosni asrash va kelajak avlodga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Madaniy meros ikki turga bo‘linadi:

Moddiy meros (me‘moriy obidalar, tarixiy binolar, arxeologik topilmalar)

Nomoddiy meros (urf-odatlar, an‘analar, til, san‘at)

Amerikalik tarixchi David Lowenthal madaniy meros haqida shunday deydi:

“Meros — bu o‘tmishdan qolgan oddiy qoldiq emas, balki bugungi jamiyat tomonidan qayta talqin qilinadigan boylikdir.” Bu fikr madaniy merosning doimiy rivojlanishda ekanligini ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda madaniy merosni asrash siyosati

Mustaqillikdan so‘ng O‘zbekistonda madaniy merosni tiklash va asrash borasida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi. Ayniqsa, tarixiy shaharlar: Samarqand, Buxoro, Xiva kabi maskanlarda restavratsiya ishlari olib borildi. Xalqaro tashkilot UNESCO bilan hamkorlikda ko‘plab obidalar Jahon merosi ro‘yxatiga kiritildi. Bu esa ularni global darajada himoya qilish imkonini berdi.

Fransuz tarixchisi Pierre Nora “xotira joylari” konsepsiyasini ilgari surib, madaniy merosni jamiyat xotirasining markaziy elementi sifatida talqin qiladi. Shuningdek, o‘zbek olimlari ham bu borada muhim fikrlar bildirgan. Akademik Sodiq Azimov ta’kidlashicha: “Madaniy merosni asrash — bu nafaqat tarixni himoya qilish, balki millatning kelajagini barpo etishdir.”

Bu yondashuv milliy merosning strategik ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bugungi globallashuv davrida madaniy meros quyidagi muammolarga duch kelmoqda: urbanizatsiya ta’siri, ekologik omillar, madaniyatsizlashuv xavfi

Britaniyalik tadqiqotchi Laurajane Smith esa madaniy merosni “faqat obidalar emas, balki jamiyatning o‘zini anglash jarayoni” deb ta’riflaydi. Shu sababli: raqamlashtirish, virtual muzeylar yaratish, yoshlarni jalb qilish kabi zamonaviy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sharq mutafakkirlari ham madaniy merosning ahamiyatiga katta e’tibor bergan.

Masalan, buyuk olim Abu Rayhon Beruniy o'zining Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar asarida shunday yozadi:

“Ajodlardan qolgan merosni bilmagan xalq o'z kelajagini anglay olmaydi.”

Bu fikr madaniy merosning tarixiy xotira va milliy ongni shakllantirishdagi o'rnini ko'rsatadi.

Shuningdek, buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o'zining Xamsa asarida insonning ma'naviy kamoloti va qadriyatlarini ulug'lab, madaniy merosni jamiyat taraqqiyotining asosi sifatida ko'rsatadi.

Zamonaviy tarixchi David Lowenthal o'zining *The Past is a Foreign Country* asarida madaniy meros haqida shunday deydi:

“Meros — bu o'tmishning oddiy nusxasi emas, balki hozirgi jamiyat ehtiyojlari asosida qayta yaratilgan qadriyatdir.”

Fransuz olimi Pierre Nora esa *Les Lieux de Mémoire* asarida “xotira joylari” tushunchasini ilgari surib, madaniy merosni milliy identitetning asosiy elementi sifatida talqin qiladi. Sharq mutafakkirlari ham madaniy merosning ahamiyatiga katta e'tibor bergan. Masalan, buyuk olim Abu Rayhon Beruniy o'zining Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar asarida shunday yozadi:

“Ajodlardan qolgan merosni bilmagan xalq o'z kelajagini anglay olmaydi.”

Bu fikr madaniy merosning tarixiy xotira va milliy ongni shakllantirishdagi o'rnini ko'rsatadi. Shuningdek, buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o'zining Xamsa asarida insonning ma'naviy kamoloti va qadriyatlarini ulug'lab, madaniy merosni jamiyat taraqqiyotining asosi sifatida ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, madaniy merosni asrash va rivojlantirish siyosati har bir davlatning barqaror taraqqiyoti uchun muhim omildir. O'zbekistonda bu borada olib borilayotgan islohotlar milliy o'zlikni saqlash, tarixiy xotirani tiklash va kelajak avlodni ma'naviy boy qilib tarbiyalashga xizmat qilmoqda. Madaniy merosni himoya qilish — bu nafaqat o'tmishni asrash, balki kelajakni barpo etishdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abu Rayhon Beruniy. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. – Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Alisher Navoiy. Xamsa. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot. David Lowenthal.
3. *The Past is a Foreign Country*. – Cambridge University Press, 1985.
4. Pierre Nora. *Les Lieux de Mémoire*. – Paris: Gallimard, 1984–1992.
5. Laurajane Smith. *Uses of Heritage*. – Routledge, 2006.
6. UNESCO. World Heritage Convention materials (1972 va keyingi hujjatlar).